הפורטח בכל יום..

הניוז היומי של דרשו.

Dirshu
דרשו ד' ועוזו
קרן עולמית לחיזוק ועידוד לימוד התורה

מה לומדים היום

יום רביעי ט"ז טבת תשע"ח | **דף היומי בבלי:** שבועות לו.
דף היומי בהלכה: מסעיף ד' עד סימן רפ"ח סעיף ב'. | **לוח יומי מקוצר:** עמוד ס"ה סימן רפ"ו/רפ"ז/רפ"ח.
מוסר: פרק י"ד וידוע שזכות התורה עד פרק י"ד ועל כן.
קנין חכמה הלימוד השבועי: פרק ב משנה ד 'ואל תאמר' עד משנה ח.

הדף היומי בהלכה

איזו תפילה קודמת - מוסף או מנחה?

מי שלא התפלל מוסף עד זמן מנחה גדולה - יש אומרים שלכתחילה יתפלל מנחה ולאחריה מוסף, כיון שמנחה היא תפילה תדירה יותר, וכלל הוא: תדיר ושאינו תדיר - תדיר קודם. ויש אומרים שהדין כך רק כשיש צורך הלכתי להתפלל מנחה באותה שעה, וכגון שרוצה להשתתף בסעודה שאסור להשתתף בה לפני תפילת מנחה; אבל אם אין צורך בדבר, יתפלל מוסף תחילה.
ובהגיע זמן מנחה קטנה - לכל הדעות מתפלל מנחה תחילה. ואם נותרו דקות ספורות בלבד עד לתום השעה השביעית - בשעות 'זמניות', המחושבות לפי חלוקה של אורך היום ל־12 - יתכן שלכל הדעות יש להתפלל מוסף תחילה, כיון שהמתפלל מוסף לאחר השעה השביעית נקרא פושע (ראה תקציר לאתמול).
וכמו כן, בתפילה בציבור - יש אומרים שלעולם אין להקדים מנחה למוסף.
[שו"ע רפו, ד, משנ"ב י-יב, וביה"ל ד"ה עד]

הדף היומי בהלכה

האם מותר לבקר חולים בשבת?

מותר לבקר חולים ולנחם אבלים בשבת, אך אין לייחד לכך דווקא את יום השבת, כיון שחכמינו ז"ל הסתייגו מעט מהיתר זה באומרם ש'בקושי' התירוהו; ואם טרדותיו בימות החול אינן מניחות לו לבקר את החולה, ובשבת יש לו פנאי לכך - מותר הדבר לכתחילה.
ויש לברך את החולה בנוסח: "שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא", ויש מוסיפים: "ורחמיו מרובים ושִׁבתו בשלום". ואת האבֵל יש לנחם בנוסח: "שבת היא מלנחם ונחמה קרובה לבוא", אך יש אומרים שרשאי לנחמו בנוסח "המקום ינחמך", כבימות החול.
ואף מי שביקר את החולה מספר פעמים, רשאי להוסיף ולבקרו בשבת, כיון שמצוַת ביקור חולים אין לה שיעור; ובמיוחד אם יודע שיש תועלת בביקורו, כגון לייעץ לחולה כיצד לנהוג בענין מחלתו, או לחזקו ולעודדו.
[שו"ע רפז, א, משנ"ב א ו־ג, וביה"ל ד"ה וכן]

הדף היומי בהלכה

היתכן כי אסור להמנע מאכילה בשבת למשך שעה בלבד?

אסור לצום בשבת. יש אומרים שאיסור זה הוא מהתורה, על פי הכתוב: "אִכְלֵהוּ הַיּוֹם כִּי שַׁבָּת הַיּוֹם לַה'"; ויש אומרים שהוא מדברי נביאים, על פי הכתוב: וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג.
וחכמינו ז"ל אסרו לצום אפילו עד חצות היום; ואיסור זה הוא אף כשמתפלל או לומד עד אחר חצות; ויש מי שהקלו בדבר. ובראש השנה שחל בחול, מותר להאריך בפיוטים - ולא בניגונים - עד לאחר חצות.
ואיסור זה של צוֹם עד חצות, הוא אף כשאינו מכוון לשם צוֹם, אך המכוון לשֵׁם צוֹם, אסור בכך אף לשעה קלה. ומי שקידש לפני חצות ואכל מעט, רשאי לאחֵר את סעודתו עד לאחר חצות, כיון שכבר אינו שרוי בצוֹם. ויש שהסתפק שמא נדרש שאכילה זו תהיה 'כביצה' פת; ויש שכתב שֶׁדַּי בשתיית חמין לפני תפילת שחרית, ויש שכתב שבשעת הדחק דַּי אף בשתיית מים.
[שו"ע רפח, א, משנ"ב א-ב, וביה"ל ד"ה אסור, וד"ה עד; ביאורים ומוספים דרשו, 3 ו־5, וראה שם, 1 ו־4]

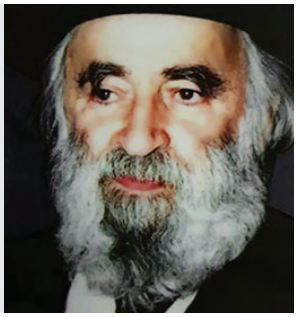

הסיפור היומי

לאחר שאמרו לו את מספר הטלפון, נעצר הגר"ח קרייזוויטה והרהר רגע. שאלו המארח - מה הרב עושה? הסביר לו הגר"ח כיצד הוא חורט את המספר בזכרונו על ידי שהוא מתרגם אותו לדפים בש"ס

ליום היארצייט של הגאון רבי חיים קרייזווירטה זצ"ל גאב"ד אנטוורפן

הרב אברהם פוקס

בצעירותו למד הגאון רבי חיים קרייזווירטה זצ"ל בישיבת חכמי לובלין והיה נקרא "העילוי מקראקא". הוא שלט במרחבי הש"ס והמפרשים, גאונותו וזכרונו המופלא היו לשם דבר, פיו היה מפיק מרגליות, ושומעיו היו בולעים בשקיקה את דבריו. מלבד גאונותו בתורה הרבה בעשיית מעשי צדקה וחסד. במשך שנים רבות היה נודד ברחבי העולם ומגייס סכומי כסף גדולים. היה מעודד אברכים לבקיאות בש"ס ונהג להעניק אלף דולר לאברך שנבחן אצלו על כל הש"ס.

היה מתבטא תדיר, שיש גמרות וסוגיות מסוימות שהוא שולט בהן באופן ברור יותר מאשר סוגיות אחרות, וטעם הדבר הוא: "שהגמרות הללו למדתי במסירות נפש, ובזמנים קשים ביותר, ונתקיים בי מה שנאמר במדרש זוטא: 'כל תורה שלמדתי באף - נתקיימה בי'".

סיפר תלמיד חכם שר' חיים ביקר אצלו בירושלים, וביקש מספר טלפון של מישהו, ואחרי שאמרו לו נעצר והרהר רגע. שאל המארח - מה הרב עושה? הסביר הרב קרוייזווירטה שהוא חורט את המספר בזכרונו על ידי שהוא מתרגם אותו לדפים בש"ס, ומוצא קשר ביניהם, ופירט לו כיצד הוא עושה זאת (לדוגמה: מספר 364789, הוא מפריד אותו לל"ו, מ"ז, פ"ט, ומחפש איזה ענין בדפים אלו במסכתות כלשהן, מחבר את זה לאחד וכך זוכר). ואכן אחרי כמה שנים ביקש שוב את המספר, ופתאום אמר: "אה, כבר אמרתם לי פעם", ונזכר בדרך הנ"ל.

מסופר שפעם חלה במחלה קשה, ונכנס אל הסטייפלער זצ"ל לברכה ועצה ותושיה. אמר לו הסטייפלער שאנו מוצאים ב'ואלו דברים' - "וביקור חולים והכנסת כלה ולוית המת", ולמדים מכך שמצות הכנסת כלה מפסקת בין ביקור חולים להלוית המת. הגר"ח עשה כדבריו וזכה להאריך ימים.

באחת מן הפעמים ששבת בניו יורק התכבד למסור שיעור בבית מדרש מקומי. השמועה התפשטה במהירות ותוך זמן קצר הגיעו מאות אנשים מכל רחבי העיר, גם ממרחק גדול של הליכה. באמצע דבריו נענה ואמר שעומד הוא לגלות סגולה בדוקה ומנוסה להתמדה בתורה, אשר בשבילה היה שווה כל מאמץ של שעות הליכה. "הסגולה הגדולה ביותר לזכות בגינה להתמדה" - אמר ר' חיים - "היא להתיישב וללמוד"...

פניני הפרשה

תשובתו המפתיעה של הגר"א דסלר לא סיפקה את הגר"א סילבר, ומשחלפו להן דקות אחדות שב ושאל בשנית - "נו, מה באמת מביאכם לסינסיטי?"

אשר לא ידע את יוסף (שמות א ח)

בתקופת ימי מלחמת העולם השניה זכה בנו של הגרא"א דסלר זצ"ל, רבי נחום זאב זצ"ל, להנצל ברחמי שמים מגיא צלמוות ולהגיע אחר תלאות וטלטולים לאמריקה. חלפו שנים אחדות, מלחמת העולם שככה, והרב דסלר הגיע לאמריקה להתראות עם בנו אהובו אחר שנים ארוכות שלא התראה עמו.

במהלך שיחתם גולל רבי נחום זאב בפני אביו את הקורות אותו בתקופת המלחמה תוך שהוא מציין בפניו את אותם גדולי תורה שעמדו לימינו במשך אותן שנים. ועל כולם הפליג רבי נחום זאב בשבחה של הכנסת האורחים הנפלאה לה זכה במעונו של הגאון רבי אליעזר סילבר רבה של סינסיטי.

מיד בשמוע הרב דסלר על פעלו של רבי אליעזר סילבר אמר שברצונו להודות לו. רבי נחום זאב הבין כי בדעתו של אביו להודות באמצעות שיחת טלפון ומיד הוציא מכיסו את פנקס הכתובות לאתר את מספר הטלפון שלו. אך הרב דסלר אמר כי אין די בהודיה טלפונית אלא ביקש מבנו להתלוות אליו לנסיעה ברכבת לסינסיטי, עירו של הרב סילבר.

רבי נחום חשש שמא הנסיעה הארוכה לסינסיטי אינה לפי כוחותיו של אביו, לכן הציע לו להודות לרב סילבר באמצעות מכתב או שיחת טלפון, אך הרב דסלר עמד על שלו.

לאחר נסיעה ארוכה בת תשע שעות הגיע הרב דסלר בליווי בנו לסינסיטי. הם זירזו צעדיהם לביתו של הרב סילבר, משם יצאו שלושתם לבית הכנסת.

בתום התפילה הזמין הרב סילבר את אורחיו החשובים לביתו לסעוד עמו ארוחת בוקר, כשתוך כדי כך התפתחה ביניהם שיחה של דברי תורה כדרכם של תלמידי חכמים.

במשך שעה ארוכה השתעשעו הרב סילבר ואורחיו בדברי תורה, עד אשר פנה הרב סילבר אל הרב דסלר בשאלה - "ובכן, מה הביאכם לסינסיטי?". ברי היה לו לרב סילבר כי סיבת טרחתו של הרב דסלר עד לביתו לא היתה בכדי. רגיל היה ברבים וטובים שהיו פוקדים את מעונו כשבפיהם בקשות שנות, ולפיכך סבר כי גם הרב דסלר בא לשם כך.

"באתי" - הפתיע הרב דסלר בתשובתו - "להביע את הערכתי העמוקה על כל החסד אשר גמלת עם בני". המענה לא סיפק את הרב סילבר. ענוותנותו לא הניחה לו לחשוב כי מעשיו זכאים למידה מופלגת שכזו של הערכה, ומשחלפו להן דקות אחדות שב ושאל בשנית - "נו, מה באמת מביאכם לסינסיטי?". ושוב חזר הרב דסלר ואמר לגודל פליאתו של מארחו - "אין סיבה אחרת לבואי לכאן. מטרת בואי אחת היא, להביע הכרת הטוב באופן אישי".

רק כאשר חזר הרב דסלר בשלישית להבהיר כי לא בא לבקש מאומה אלא רק להביא את רגשי תודתו, נכנע הרב סילבר לדברים תוך שהוא מחייך ואומר - "כעת מבין אני עד כמה חשובה היא הכרת הטוב".

(איש לרעהו שמות תשע"ו)

בשר סוסים בבית האבות והגוי הצבוע שסייע להצלת יהודים אחר השואה

הרב משה הרמן, עורך העלון 'לקראת שבת' מספק לנו סקירה קצרה תמציתית אודות הסיפורים המיוחדים שיראו השבוע אור בעז"ה

יעקב א. לוסטיגמן

כמידי שבוע אנו מביאים כאן את הראיון השבועי עם עורך העלון 'לקראת שבת' הרב משה הרמן, המספק לנו הצצה מקדימה אל הסיפורים המיוחדים, הווארטים המחכימים ועניני ההשקפה הנוקבים עליהם נקרא השבוע בעלון שזכה להתקבל באהבה רבה בבתים רבים בהם עולים הסיפורים המיוחדים הללו על שולחן השבת.

"נעסוק השבוע בדמותו המאירה של מרן הגראי"ל שטיינמן, אשר יציאתו מהעולם עשתה רושם חזק מאוד על כלל ישראל, וב"ה זכינו שתלמידיו ומקורביו הרבים נובעים כמעיינות המתגברים בסיפורי מופת ובציוני דרך שראו אצלו במהלך השנים.

בין היתר נביא מעשה נפלא של יהודי ירא שמים ותלמיד חכם אשר ביקש להיכנס לעסקה גדולה ולהפוך שותף בבית אבות שנחשב לרווחי מאוד, אך כשנועץ במרן הרב שטיינמן, אמר לו ראש הישיבה שאכן העסקה נראית כדאית מאוד אבל היא לא שווה כלום אם מאכילים הקשישים בבית האבות בשר סוסים וחמורים.

לאחר תקופה קצרה התברר שנפתחה חקירה מקיפה כנגד הנהלת בית האבות, בחשד לרצח של קשישים ל"ע, למטרות של רווח כספי. התברר שבמקום להאכיל אותם בשר בקר כשר, נהגה הנהלת בית האבות להאכיל אותם בשר סוסים וחמורים, שבנוסף להיותו טריפה, היה גם רעיל מאוד וגרם למותם של הקשישים, מה שהביא להגדלת יכולת הקיבול של בית האבות, ולתחלופה גבוהה של הדיירים בו, אשר הניבה לבעליו רווחים כספיים גדולים.

נספר גם מה שסיפר נכדו של רבינו הגראי"ל, על תגובתו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל, לאחר שהעז להכניס מעט דבש לדייסה שהיה אוכל, והחשש הגדול של רבינו מפני חיבוט הקבר רח"ל.

השבוע הבאנו גם מעשה נפלא עם מרן הגרא"מ שך זצוק"ל, אשר הגיע לתפילה בציבור בישיבה למרות חולשתו הרבה, עד שלא היה לו עוד כח להמתין אפילו לחזרת הש"ץ. אך כשבאו תלמידיו לדרוש בשלומו לאחר התפילה, מצאוהו שש ושמח, ופניו קורנות באושר עילאי. ראש הישיבה הסביר להם לשמחה מה זו עושה.

השבוע נעסוק גם בשאלה מדוע סירב הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל, לקבלת הפנים החגיגית שהמתינה לו כששב לארה"ב, לאחר שהוחזק משך שבועות אחדים בשבי המחבלים, אך על אף שהתזמורת אכן פסקה מלנגן בהוראתו הברורה, מאות התלמידים לא הצליחו לכלוא את שמחתם, וריקודיהם נמשכו שעה ארוכה בשדה התעופה האמריקאי.

עוד נביא מרבינו בעל ה'נתיבות שלום' מסלונים זצוק"ל, והתיאור שלו מדרשתו של רבי איסר זלמן מלצר זצוק"ל, כשהרבי מיטיב לתאר בשפתו העשירה והמעודנת כיצד חשו שומעי הדרשה לאחר שיצאו ממנה, והרגישו שמי שאין בו מדת הכרת הטוב, אין לו שייכות עם המין האנושי.

נספר גם מדוע רבינו הגרי"ש אלישיב נוהג היה "לקחת הכל עד לכפתור", וכיצד הדריך בדרך זו גם את תלמידו חביבו אשר עסק לפרנסתו במקצוע של טוען רבני.

בין היתר נביא סיפור מופלא עם הגאון הצדיק רבי מרדכי פורגמנסקי, שהורה לרבנית שטרנבוך שלא תסמוך על הגוי שעזר לה רבות בהצלת יהודים לאחר השואה האיומה מאחר ואין פיו ולבו שווים ואין בכוונתו לעזור ולסייע. כששאלה כיצד הוא יודע מה בלבו של אותו גוי, השיב לה הגאון שהוא ניחן במתנה מיוחדת והוא יכול לראות מה טיבו ומה טבעו של אדם מראיה אחת שהוא רואה את פניו. הרבנית ביקשה שיאמר לה אם כן מה הן תכונותיה שלה, אך רבי מרדכי הזדעזע מהרעיון...

נביא גם סקירה מהתייחסותו של רבינו הגראי"ל זצוק"ל, לסגולות שונות להיפקד בזרע של קיימא, ובהן גם לסגולת הח"י רוטל הנהוגה במירון בהילולא דרשב"י.

כל אלו לצד סיפורים, ווארטים, רעיונות, משלים ואמרות המחזקות את הנפש, מרחיבות את הלב ופותחות אותו לעבודת ה'.

קנין חכמה – פרקי אבות

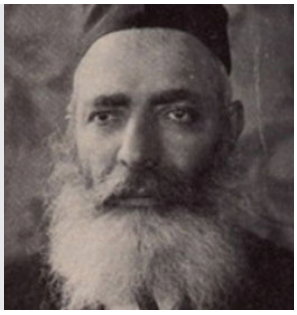

מיד עם בואו סר ר' פרץ לביתו של רבי ירוחם זצ"ל ואמר לו: "רבנו בוודאי זוכר שלפני שבע שנים הסכים להשמיע לי שיחה בתנאי שאתן לו את כל הכסף שברשותי. אני מלא הכרת טובה לרבנו על כך..."

קנה לו דברי תורה... (אבות ב ז)

הגה"צ רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל החשיב את חידושיו הנפלאים במחשבת המוסר, עד כדי כך שלא היה מוכן למסור אותם לכל אחד מהתלמידים אלא רק למיוחדים שבהם, וגם להם לא היה מוסר אותם חינם אלא בתשלום מלא. רבנו סבר שרק מי שנדרש לשלם בעבור החידוש טבין ותקילין ידע גם להוקיר אותו כראוי. כך נהג רבו הסבא מקלם ר' שמחה זיסל זיו, ורבנו בעקבותיו.

מעשה בתלמיד, רבי פרץ שמו [מבוגרי הישיבה, שכיהן כרב עיר מסוימת], שהיה קשור מאוד למשגיח והחשיב מאוד כל מילה שיצאה מפיו. כשחזר לימי אלול לישיבה ביקש מרבנו להשמיע לו מחידושיו. רבנו אמר כי אכן יש לו חידוש נפלא, אך כדרכו הסכים להשמיע לו את החידוש רק תמורת תשלום.

הלה הגיב ואמר: "לו היה לי כסף הייתי משלם ברצון, אבל אני בקושי מסתדר במשכורת הזעומה שאני מקבל כרב עיר, ואין ביכולתי לשלם". אמר לו רבנו: "כמה כסף יש לך בארנק?" השיב: "23 זלאטעס, ואני זקוק ל-5 זלאטעס להוצאות הנסיעה בחזרה". אמר לו רבנו: "אם כן, תן לי את 18 הזלאטעס הנותרים ותוכל להאזין לשיחתי".

רבי פרץ נתן את הכסף לרבו כבקשתו, כולו משתומם ותמה מה ראה רבנו ליטול ממנו את שארית כספו. ברם בטוח היה שלרבו יש סיבה למעשה. בשנים הבאות שב רבי פרץ למיר בחודש אלול כדרכו, רבנו קיבלו במאור פנים בלי להזכיר את דבר המכירה. התעלומה הלכה וגדלה משנה לשנה.

חלפו שבע שנים, ורבי פרץ כהרגלו הגיע בחודש אלול למיר. מיד עם בואו סר לבית המשגיח ואמר לו: "רבנו בוודאי זוכר שלפני שבע שנים הסכים להשמיע לי שיחה בתנאי שאתן לו את כל הכסף שהיה ברשותי. אני מלא הכרת טובה לרבנו על כך, שכן השיחה ההיא הצילה אותי מהסתבכות בענין שאירע השנה בקהילתי. הודות לאותה שיחה ידעתי איך להתנהג ויצאתי מהענין בשלום".

רבנו שמע את דבריו, שלף את ארנקו והוציא 18 זלאטעס, הסכום שנתן לו רבי פרץ לפני שבע שנים, הושיט לו אותם ואמר:

"אסביר לך למה בזמנו נטלתי ממך את הסכום הזה כתנאי שאשמיע בפניך את שיחתי. רצוני היה שתאזין היטב היטב לדברי, כי מתוך הכרת טבעך וכוחות הנפש שלך הבנתי שבאחד הימים עלול אתה להסתבך בענין כזה. כדי להבטיח האזנה כראוי, מן הראוי היה שתשלם סכום הגון כדי שיתייקרו הדברים בעיניך. אחרי ששיחתי פעלה את פעולתה והודות לה ניצלת מהסתבכות, תוכל לקחת את כספך בחזרה".

('במחיצתם', הרב שלמה לורנץ ז"ל)

פניני הפרשה

למחרת באו הורי הכלה, והגרי"ח אמר להם: "עצתי היא שבתכם תתחפש לעוזרת ערבייה ותלך לעבוד בביתו של רבי יוסף שימשלביץ בניקוי הבית..."

כי כבד פה וכבד לשון אנכי (שמות ד, י)

פעם נכנסו לביתו של מרן הגרי"ח זוננפלד זצ"ל הורי כלה יחד עם בתם, ובדמעות שליש סיפרו לו כי שמעו שמועות שחתנם נעשה מגמגם, זמן החתונה מתקרב והכלה אינה מוכנה לשמוע על חתונה. ובפרט ששמעו שהחתן הפסיק להגיע לישיבה בזמן האחרון, וכנראה זה מפאת מחלתו וגמגומו, שעל כן הוא מתבייש להגיע לישיבה.

הגרי"ח הכיר היטב את החתן, שמדי פעם היה מגיע לדבר אתו בלימוד. הוא ידע שאינו מגמגם, וכי הסיבה שבשלה הפסיק לבוא לישיבה היא משום שדודו, הצדיק רבי יוסף שימשלביץ, חלה במחלת עיניים והחתן התנדב ללמוד איתו בביתו. הוא אמר את כל זאת לכלה, אולם היא לא השתכנעה מהדברים.

אמר להם הגרי"ח כי יבואו למחרת. והסביר להם: "בתפילת ערבית אנו מתפללים 'ותקננו בעצה טובה מלפניך'. וכיוון שעדיין לא התפללתי ערבית, אני רוצה להתפלל ולבקש מהקב"ה שיחוננני בעצה טובה עבורכם".

למחרת באו ההורים, ורבנו אמר להם: "בתכם עדיין מתעקשת, משום שהיא קיבלה לשון הרע. לכן אייעץ לכם שהיא תתחפש לעוזרת ערבייה ותלך לעבוד בביתו של רבי יוסף שימשלביץ בניקוי הבית, וכך תראה שהחתן בריא... נדהמו ההורים לשמוע את ההצעה המחוכמת, וקיבלוה.

עם בוקר יצאה הכלה, מחופשת לערבייה לביתו של רבי יוסף. שעתיים עסקה בניקיון הבית ובכביסות, וכל הזמן זלגו עיניה דמעות שמחה. היא שמעה את חתנה לומד עם דודו הגאון בחיתוך מילים ברור ובהתלהבות...

(ע"פ נר לשולחן שבת תשע"ב, מתוך 'האיש על החומה')

החפצים בחיים – חפץ חיים יומי

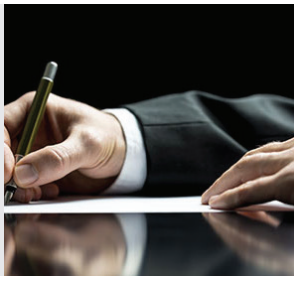

האם מותר לגרפולוג להסתכל על כתבי יד של אנשים ללא ידיעתם?

הצטרפו אלינו ללימוד היומי בספר חפץ חיים

בהלכות הנלמדות היום בסדר הלימוד היומי בחפץ חיים (הלכות רכילות כלל ח סעיף ה) אנו למדים על האיסור לגלות סוד, ואפילו אם אין בסוד ההוא עניין של רכילות או גנאי. והטעם הוא - "כי יש בגילוי הסוד נזק לבעליו וסיבה להפר מחשבתו; גם בזה הוא יוצא מדרך הצניעות, והוא מעביר על דעת בעל הסוד".

הפסוק במשלי (יא יג) משווה גילוי סוד לרכילות - "הולך רכיל מגלה סוד". בביאורים ומוספים של 'דרשו' מביאים על כך מדברי החפץ חיים במקום אחר, שהטעם לזה הוא משום שמהות הרכילות היא לרגל ולטעון דברים מזה לזה, כשהראשון יפסיד מכך שייוודעו לשני. ולכן למרות שהסיפור אינו מעורר תרעומת אצל השומע, כמו ברכילות, מכל מקום הדבר אסור כמו רכילות. ולא זו בלבד, אלא שגילוי סוד חמור יותר מאבק לשון הרע ורכילות! הגר"א במשלי (שם) כותב כי עוון מגלה סוד והולך רכיל – שווה, ובביאורים ומוספים מביאים עוד מחז"ל דברים נוראים על חומרת עוון זה ועונשו ("כאילו שופך דמים", "כעובד עבודה זרה", עיי"ש).

נידונים הלכתיים רבים ישנם בשאלות אלו, שלא פעם מתעוררות במצבים רגישים ביותר: שידוכים, סודות במשפחה, סודות עסקיים וכדו'. ב'ביאורים ומוספים' מובא לקט נרחב מדברי הפוסקים בזה, וכדאי מאוד לעיין שם ולהיווכח עד כמה הדברים נוגעים בתחומים רבים בחיים. נביא כאן רק כמה נידונים בודדים:

האומר לחבירו שרצונו לראות בחור מסויים בלי ידיעתו לצורך שידוך, דעת הגר"ח קנייבסקי שאסור לגלות לאותו בחור שמסתכלים עליו. הנשאל מחברו על סוד שנאמר לו - דעת הגרש"ז אויערבך שמותר לו לומר 'איני יודע'. סוד של אדם שנפטר - דעת הגר"ח קנייבסקי שאם הקפיד על גילוייו אסור. גילוי סוד לתועלת – דעת הגרי"ש אלישיב והגר"נ קרליץ שאסור, ואינו כלשון הרע שהותר לתועלת ורק במקרים של צורך גדול מאוד – כגון שאמר לו אדם בסוד שרוצה לגזול את ממונו של פלוני או להזיקו היזק רוחני, או שבחור מקולקל רוצה להיכנס לישיבה מסויימת - דעת הגר"נ קרליץ שמותר לספר כדי למנוע את הנזק. מינוי מזכיר למשרד, שידוע שישמע את סודות העובדים המגיעים להנהלה, יש לדון בכל מקרה לגופו, ורק אם אי אפשר בעניין אחר מותר. וזהו גם טעם ההיתר למנות מזכירה לרופא, הכותבת את הדו"ח הרפואי ופרטי המחלה, או מינוי ספרא דדיינא הכותב פרטים חסויים מטענות בעלי הדין וכדו'.

ונידון אחד מעניין במיוחד: מסירת כתב של אדם אחר לגרפולוג כדי שיספר על אופיו ומידותיו, כתב בספר מנוחת אמת שאסור, מפני שמגלה בכך את עמקי לבו ומידותיו של הכותב, שהם כסודותיו, וכדברי ההלכות קטנות והשו"ע הרב שהסתכלות במסתריו נחשבת נזק. ודעת הגר"נ קרליץ שאסור מטעם אחר, שהוא כמספר לשון הרע, שהרי הוא כמוסר לחבירו מכתב כדי להראות לו את גנותו של הכותב, שמבואר ב'חפץ חיים' במקום אחר שאסור לעשות כן. ואף כאן מנתחים את אישיותו של האדם וקובעים על פי מידותיו את מעלותיו וחסרונותיו. אכן אם יש תועלת בדבר מותר אף בלא רשות הבעלים, אלא שאסור לספר לאחרים אם אין בכך תועלת.

ולגבי הגרפולוג עצמו - דעת הגר"נ קרליץ שאין עליו איסור להסתכל בכתב של אנשים, וכמו שלא נאסר למי שמכיר בחכמת הפרצוף להסתכל בפני האנשים, ומשום שלכל אחד יש תכונות מסוימות להכיר בני אדם.

המוסר היומי

ההתחזקות בתורה ובאהבת הבריות מקרבת את הגאולה

מתוך לימוד המוסר היומי בספרי החפץ חיים:

"ידוע שזכות התורה גורם לקיבוץ גלויות... ובפרט התייסדות חבורות ללימוד יחד. וכן בענין שנאת חינם, יראו לתקן המעוות, דהיינו, ראשון לכל יזהרו מאוד באיסור לשון הרע ורכילות, שעל זה הקפידה התורה מאוד מאוד;

ולהיפך, צריך להתחזק להשריש בלבבו אהבת עם ה' – המאמינים בתורתו ומקדשים שמו תמיד יום ולילה, ומתרצים תמיד לסבול מצוקות ותלאות עבור כבודו, היש גוי קדוש כזה?! – ולהשתדל בטובתם, הן בעניני הגוף והן בעניני הנפש, וכן להתחזק במידת הצדקה והחסד בכל היכולת, שכל זה מקרב את הגאולה, והיינו שעל ידי הרחמים שמרחם אחד על חבירו ומתחסד עמו, מתעוררת מידת החסד העליונה.

ואמרו חכמינו ז"ל שאומר הקב"ה, ומה אלו שהם בעצמם צריכים חסד - עושים חסד אלו עם אלו, אני שאני מלא חסד ורחמים - על אחת כמה וכמה שאני צריך לגמול חסד עם הבריות. ומועיל כח החסד הקדוש שנתעורר, להתחסד בזה עם כל העולם, ובפרט עם האיש הזה גופא - בוודאי חסד יסובבנו בכל ענייניו".

[חומת הדת, פרק יד]

פרשת השבוע

חששתי פן אפול והלכתי בזהירות רבה. חברי לעבודה הבחין בכך, וברגע שדרכתי על הקרש החל לקפץ עליו. כך עשה ביום שלישי וביום רביעי. ביום חמישי איבדתי לפתע את שיווי משקלי ונפלתי יחד עם בול העץ

הצדיק רבי יצחק זילבר זצ"ל מספר על השבת הראשונה במחנה העבודה הרוסי

וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה (שמות א, יד)

בימי שהותו של הצדיק רבי יצחק זילבר זצ"ל במחנה העבודה הרוסי בערבות סיביר הקפואות, היה מוגיע מוחו ללא הרף כיצד יוכל לעשות את רצון ה' בשלמות ללא סייג. הבעיה העיקרית היתה כמובן, כיצד יוכל לשמור שבת כאשר מוטלת עליו עבודת פרך במשך שבעה ימים בשבוע.

וכך הוא מספר:

כאשר הגעתי למחנה, התקרבו אלי שני אסירים ואחד מהם שאל אותי ביידיש: "א איד" (יהודי)?

"כן", עניתי.

והוא המשיך לשאול: "במה אוכל לעזור לך?"

עניתי: "איני רוצה לעבוד בשבת".

"טוב", אמר לי, "ביום שישי בשעה שש בערב תגיע למקום זה וזה, ותקבל אישור מחלה".

שמחתי מאוד, אך למעשה לא השתמשתי באישור זה. מדוע? כי בשבת הייתי בבית החולים. וכך היה המעשה: בבית המאסר הפנו אותי לחטיבת עצים. יחד עם חברי לעבודה היה עלינו לסחוב בולי עץ ולסדרם בערימה. כדי להניח בול עץ, היינו צריכים, אני ואדם נוסף, לעלות על קרש צר עד לפסגת הערימה, הוא בצד זה ואני בצד האחר. העלייה היתה חדה, ואני, שחששתי פן אפול, הלכתי בזהירות רבה. חברי לעבודה הבחין בכך, וברגע שדרכתי על הקרש החל לרקד, על מנת להגביר את פחדיי. כך עשה ביום שלישי וביום רביעי.

ביום חמישי איבדתי לפתע את שיווי משקלי, ונפלתי יחד עם בול העץ. למזלי, נפלו משקפי מיד, שאם לא כן מי יודע איזה נזק היה נגרם לעיניי.

שלושה שבועות שהיתי בבית החולים של הכלא, עובדה המעידה על חומרת פציעתי, שהרי איש לא שהה שם "סתם". עד היום לא חזרה ידי השמאלית לתפקד כראוי. שכבתי חבוש על מיטת בית החולים, אך הייתי מאושר! אני חופשי מעבודה במשך שלוש שבתות! אילו מצאתי אוצר של מיליון דולר, ספק אם הייתי מאושר באותה מידה...

אך שלושת השבועות חלפו, ומועד שחרורי חל דווקא סמוך לשבת! מה אעשה? באותה שבת, בעת שהכריחו אותי לעבוד, טענתי כי ידי עודנה כואבת. ראש המשמרת פנה לרופא והלה טען: "אם שחררתי אותו, סימן שיכול הוא לעבוד".

הדברים הללו הכריעו את הכף לרעתי, וראש המשמרת החל להכות אותי. ברחתי אל הנהר (שזרם בתוך שטח המחנה) והסתתרתי בסירה שבורה, אחת מהסירות הרבות שעמדו על גדות הנהר. בשעה שתים-עשרה, כאשר הלכו הכל לאכול את ארוחת הצהריים, הגיעו לאוזני דבריו של אחד האסירים אומר לחברו: "ראה, מישהו שוכב בסירה".

הייתי אובד עצות. מה אעשה? הרי בעוד רגע יגלו אותי! והנה, ראיתי מספר אסירים הצועדים לקראתי, וביניהם סמיון סמיונוביץ' לוקצקי, היהודי שהבטיח לי לפני השבת הראשונה אישור מחלה. הוא היה די מרוחק ממני אך בהחלט בטווח שמיעה. ידעתי כי הוא מאודסה והנחתי כי הוא יודע יידיש. לחשתי לעברו: "סמיון סמיונוביץ', פארקלאפ זיי דעם קאפ!" ("נסה לבלבל להם את המוח!") מטרתי היתה לגרום לכך שלא ישימו לב אלי.

בתגובה שמעתי מיד קול צלול: "דרך אגב, הופיע היום בעיתון מאמרו של סטלין הגדול (לאסיר לא היתה רשות לקרוא לסטלין 'חבר') בנושא: 'בעיות כלכליות בבניית חברה סוציאליסטית'. איזה עומק מחשבתי! רוצים שאקרא לכם?"

וכי יכול היה מישהו להעז ולסרב? הכל עצרו, וסמיון סמיונוביץ' החל לקרוא ואף להוסיף דברי פרשנות. ופתאום הגיעו לאוזני המלים: "כפי שמעיד הפתגם בלטינית 'בהאלט זיך אין א צווייטן אורט' (ביידיש – 'תתחבא במקום אחר')".

הוא המשיך לקרוא והכל האזינו לו בריכוז. בעת שהוא הסיט את תשומת ליבם, יצאתי חרש מן הסירה, עברתי כמאה מטר והתחבאתי בסירה אחרת. היה זה ראשית הסתיו וגשם ירד כל העת. שעות רבות נאלצתי לשכב כך מבלי להרים את ראשי, חששתי פן יראו אותי.

יום העבודה הסתיים. ברבע לחמש נשמעה צפירת הסיום ואני עדיין שוכב בסירה. לא שמעתי דבר. לא הרחק ממני העמידו את האסירים בטור וספרו אותם – אחד היה חסר. החלו בחיפושים ולאחר ארבעים וחמש דקות מצאו אותי בתוך הסירה.

ארבעים וחמש דקות עמדו האנשים חשופים לגשם ולקור. בחדר האוכל הלך האוכל הנכסף והתקרר. כל אחד מהם מוכן היה לקרוע אותי לגזרים כאשר מצאו אותי.

"בגלל היהודון הזה עמדנו זמן רב כל כך בגשם ואף איחרנו לחדר האוכל!"

חשבתי לעצמי בחרדה: 'זוהי רק השבת הראשונה! ומה יהיה בשבתות הבאות?'

באותו ערב אמרתי סליחות של ערב ראש השנה. כל מילה יצאה מפי בכוונה כה גדולה, כפי שהתפללתי אולי רק פעם אחת בחיים – היה זה בסטולביטשי, בעת שתעיתי בדרך המושלגת וקפאתי בקור. כעת, התחננתי לה' שיראה לי דרך כלשהי כדי לפתור את מצוקתי.

ושוב נוכחתי בחוש כי יש ק-ל שומע תפילות. כאשר סיימתי את התפילה, יצאתי החוצה ופגשתי את קולקה, מי שהיה אחראי לחלוקת תפקידי עבודה. פניתי אליו: "שמע, קולקה! כפי שראית, איני מצליח לעבוד עם בולי עץ. רוצה אני עבודה אחרת".

הוא שאל אותי: "איזו?"

סמיון סמיונוביץ' לוקצקי היה זה שלימד אותי בעבר מה עלי לבקש.

"בכל עבודה", כך נהג לומר, "אם לא תמלא את חלקך בשבת, תעכב אחרים. עליך למצוא עבודה בה לא תהיה תלוי באיש. והעבודה היחידה מסוג זה היא להביא מים (לא היתה במחנה מערכת מים מסודרת). אמנם הֲבָאַת מים לשלושת אלפים אנשים היא עבודה מפרכת, המיועדת לחמישה גברים, אך אם תעשה אותה לבד, תצליח איכשהו להתחמק בשבת".

על כן, כאשר שאל אותי קולקה במה רוצה אני לעבוד, היתה תשובתי המיידית: "ברצוני להביא מים".

"ומה ארויח מכך?" שאל.

"עשרים וחמישה רובל", אמרתי לו, ומיד הגשתי לידיו חמישה עשר כמקדמה.

מאותו ערב היתה לי הזדמנות שלא לעבוד בשבת! עבודה זו, הבאת מים למחנה, ליוותה אותי עד לסוף תקופת מאסרי.

(מתוך 'להשאר יהודי' – רבי יצחק זילבר זצ"ל)